

3. Ханін С. Законодавча невизначеність у здійсненні спеціального досудового розслідування. *Юридична газета*. 2024, 30 квітня. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zakonodavcha-nevznachenist-u-zdiysnenni-specialnogo-dosudovogo-rozsliduvannya-sdr.html>.

4. Фільчаков О. Проблемні аспекти використання прокурором процесуальних повноважень під час спеціального досудового розслідування військових злочинів проти основ національної безпеки. *Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні*: Матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу. 14–15 березня 2024 р. Київ: Алерта, 2024. С. 275–279.

5. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо здійснення спеціальної процедури кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) за відсутності обвинуваченого (in absentia). Рішення, внесені до ЄДРСР з 2018 р. по серпень 2022 р / упоряд.: В. В. Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. 23 с.

6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28.02.2024 у справі № 415/2182/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117555176>.

Гаврилюк Людмила Володимирівна,
начальник відділу науково-дослідної
лабораторії проблем правового
та організаційного забезпечення діяльності
Міністерства Державного науково-
дослідного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук, старший
дослідник;

Багаденко Ірина Петрівна,
начальник відділу науково-дослідної
лабораторії кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного інституту
МВС України, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ – ПОТЕРПІЛИХ ВІД ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Категорично неприйнятним є те, що до категорії осіб, які щодня страждають від неспровокованої збройної агресії росії проти України є діти. Злочини проти дітей, на жаль є особливо небезпечними з точки зору тривалості негативних наслідків на психіку дитини і непередбачуваних аспектів впливу на подальшу їх долю. Коли дитина зазнає злочинних дій, правоохоронні органи, прокурори, судді, соціальні служби, медичні заклади та ін., зобов'язані сприяти дотриманню прав дитини та діяти в її інтересах. Проте, ці суб'єкти не

завжди працюють злагоджено. Зазвичай, потерпіла від злочину дитина проходить через ряд установ, та має неодноразові допити у різних спеціалістів та різних місцях, із використанням різних методів збирання інформації, що може викликати у неї повторне травмування. Неодноразові допити фахівцями, які не пройшли спеціальну підготовку, можуть спотворити розповідь дитини про події та негативно вплинути на хід досудового розслідування.

Зазначене вказує на необхідність створення: дієвого правового механізму забезпечення прав дитини в будь-якому контакті з системою правосуддя; додаткових процесуальних гарантій поведіння з неповнолітніми учасниками кримінального провадження; професійного підходу осіб, уповноважених на роботу із дітьми, тощо.

Політика нашої держави у сфері захисту прав і свобод дитини ґрунтується на засадах, що містяться у нормах вітчизняного та міжнародного права. Зокрема, Декларацією прав дитини (1959) [1] визначено, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони й піклування, включаючи належний правовий захист. У частині першій статті 35 Конвенції Ради Європи [2] про захист прав дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства зазначено, що кожна держава вживає необхідних законодавчих та інших заходів для забезпечення якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це вкрай необхідно для цілей кримінального провадження.

Отже, міжнародні документи вказують на необхідність забезпечення пом'якшення процедури опитувань, допитів дітей, які стали жертвами чи свідками злочинів. Крім цього, ефективне здійснення досудового розслідування злочинів проти дітей залежить від забезпечення індивідуального підходу їх документування, узгодженості дій залучених працівників правоохоронних органів різних відомств (прокуратури, СБУ, НПУ) та фахівців у відповідній сфері (психологів, МОЗ України, спеціалізованих державних установ і лабораторій та ін.), які забезпечують та здійснюють збирання доказів безпосередньо після вчинення злочину стосовно дітей. Важливим є забезпечення допустимості доказів в кримінальному провадженні суб'єктами, які уповноважені на їх збір. Що надасть можливість їх ефективного використання під час прийняття рішення, як вітчизняними судовими органами, так і Міжнародним кримінальним судом.

Водночас, процес правозастосування продемонстрував неготовність національної правової системи до тих викликів, які постали з початком повномасштабної війни в Україні, насамперед пов'язаних з виявленням, документуванням і досудовим розслідуванням воєнних злочинів, в тому числі злочинів проти дітей.

Одним із критеріїв допустимості доказів в кримінальному провадженні є отримання його уповноваженим на це суб'єктом. Як свідчить судова практика, докази, зібрані органом досудового розслідування з порушенням правил підслідності є недопустимими

через те, що зібрані не уповноваженим на те суб'єктом. Слід зазначити, що порушення законів і звичаїв війни є воєнним і водночас міжнародним злочином. Згідно зі статтею 216 КПК України [3] досудове розслідування злочинів, передбачених статтею 438 КК України здійснюється слідчими СБУ, а якщо під час розслідування виявляється, що частина пов'язаних злочинів підслідна СБУ, а частина – НПУ або іншому органу досудового розслідування, підслідність визначає прокурор (частина десята статті 216 КПК України). Проте, документування цих видів злочинів до моменту внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄРДР) здійснюється працівниками правоохоронних органів різних відомств, в тому числі і НПУ. Також існує практика, коли прокурор у зв'язку з неспроможністю уповноважених органів досудового розслідування, визначає інший орган досудового розслідування (наприклад НПУ) для здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Також, необхідно звернути увагу, що міжнародні стандарти чітко визначають, що проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, має відбуватися у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні. Зазначене характеризує основні засади методики «Зелена кімната», яка передбачає проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних та психофізіологічних властивостей. Проте проблемою застосування цієї методики є відсутність достатньої кількості облаштованих належним чином «Зелених кімнат». Так, за даними ювенальної поліції у передвоєнний період в Україні функціонувало 34 спеціальних приміщень (кімнати, дружні до дітей), з них 25 розташовані у підрозділах поліції, 4 – у закладах вищої освіти МВС України, 3 – в інших державних органах, 2 – у цивільних установах. Обладнано належним чином було лише 25 кімнат. Наразі існує потреба у збільшенні кількості таких кімнат. Проте, на сьогодні в Україні відсутні правові засади функціонування «Зелених кімнат» та правові передумови щодо використання їх у кримінальному провадженні за участю дитини. А також, що у практиці судових органів вказана методика вважається не обов'язковою, й такою, що має виключно методичний характер [4].

Ще одним сучасним проектом, який покликаний адаптувати кримінальний процес до потреб дітей, сприяти їхній реінтеграції та реабілітації у процесі здійснення правосуддя, є застосування моделі «Барнахус». Зокрема, новими стандартами роботи з дітьми є створення комфортних умов на всіх етапах роботи з ними, супровід кваліфікованого дитячого психолога (включеного до Реєстру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю дітей), вжиття заходів щодо уникнення повторної їх травматизації, що можливо досягнути шляхом обмеження кількості слідчих дій за участю дитини, залучення різних фахівців для проведення

процесуальних дій з урахуванням відповідних положень КПК України в дружньому до дитини середовищі, тощо. Проте, наразі «Барнахус» впроваджено лише у восьми областях та в столиці у центрах захисту для дітей, які постраждали та/або стали свідками насильства, кримінальних правопорушень.

Резюмуючи слід зазначити, що в умовах сьогодення, удосконалення Кримінального процесуального законодавства України в частині забезпечення прав неповнолітнього потерпілого в кримінальному провадженні є необхідним елементом його ефективності. Також, з метою належного застосування, потребують належного унормування спеціальні методики, такі як «Зелена кімната» та «Барнахус», використання яких під час проведення слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми особами забезпечить уникнення їх травмування.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Конвенцію ратифіковано з заявами Законом № 4988-VI від 20.06.2012). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.

2. Декларація прав дитини, прийнятої резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року. URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/140610140610>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n509.1>

4. Методика допиту малолітньої особи «Зелена кімната» носить лише рекомендаційний характер – Верховний Суд. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/295087-metodika-doprosa-maloletnegolitsa-zelenaya-komnata-nosit-tolko-rekomendatelnyy-kharakter-verkhovnyy-sud#google_vignette.

Галаган Сергій Олександрович,
докторант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО РОЗШУКУ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Міжнародний розшук слід розглядати як окремий інститут міжнародного співробітництва держав у протидії злочинності, що є невід'ємною його частиною та існує в нерозривному зв'язку з іншими формами такого співробітництва. Міжнародний розшук – це сукупність оперативних-розшукових заходів, слідчих дій та адміністративно-перевірочних заходів, що координуються міжнародними спеціалізованими організаціями або вповноваженими органами держав та проводяться відповідно до норм міжнародного та національного права, закріплених у законодавчих нормативно-правових актах з оперативних-розшукової діяльності, відомих нормативно-правових